

MEDDELELSER OG OVERSIGTER

OMKRING ZEUTHENS "ECONOMIC THEORY AND METHOD"¹

Ved Københavns Universitets Økonomiske Seminar har man i en møderække diskuteret den engelske, reviderede udgave af Zeuthens Økonomisk Teori og Metode.

Nedenfor bringes et koncentrat af hvert af de indledende foredrag, som tilsammen giver en fylldig anmeldelse af bogen.

METODEPROBLEMER (1)

Av Sven Dano*

Hvis man skal forsøge i få ord at karakterisere *Economic Theory and Method*, kan man passende begynde med at fastslå, at dens forfatter har sigtet på at skrive en lærebog der nok stort set skulle dække det vi forstår ved central teori, men som for enhver pris ikke måtte blive et systemværk i egentlig forstand. For systematik — og man kunne tilføje: overdreven præcision — er professor Zeuthen en vederstyggelighed. Det er noget der hænger sammen med hans hele skeptiske, beskedne og forsigtige indstilling. Den grundindstilling som ligger bag dette hans hovedværk er at man skal vogte sig vel for at tro for fast på noget som helst — og allermindst skal man tro på prætentiose systemer der præsenterer det hele fikst og færdigt så alle brikkerne falder på plads av sig selv; for virkeligheden er broget og tegner sig uklart for os, og noget av det værste man kan gøre er at klamre sig til forenkede modeller der i bedste fald kan bruges som første tilnærmelser.

Dette grundsyn på vort fag og på videnskaben overhovedet røber sig ikke mindst derved at Zeuthen's yndlingsudtryk, som man støder på atter og atter i hans skrifter, er »modifikationer«, »supplerende betragtninger« o. lign. Man kunne måske karakterisere Zeuthen som forskertype ved at sige at medens de fleste andre økonomer er optaget av at bygge modeller, er Zeuthen mest interesseret i at modificere dem eller påpege deres utilstrækkelighed; og han nærer en sand rædsel for at komme til at udtrykke sig kategorisk og for at blive taget til indtægt for en bestemt model eller metode.

Det er klart at dette er både en styrke og en svaghed. En styrke derved at en skeptisk holdning, der er på vagt mod al dogmatik og holder muligheder åbne, altid bør være en av de ting der karakteriserer den gode videnskabsmand som åndstype. Det er vel netop på dette punkt at Zeuthen har præget sine elever stærkest — og det vil sige hele generationen av yngre økonomer her i landet, selv om visse av os nok stadig er mere fanatiske end Zeuthen finder heldigt.

På den anden side ligger der naturligvis også en fare deri, navnlig for ubefæstede sjæle. Nok er den virkelighed som økonomer skal beskrive og forklare, et broget og uoverskueligt virvar; men herav følger ikke nødvendigvis at den økonomiske teori kan eller bør formuleres vagt og ubestemt, når man finder at en forenklet model ikke slår til. Hvis den ikke gør det, må svaret principielt være:

1. F. Zeuthen, *Economic Theory and Method*. London 1955, 364 s., sh 30/-.

* Universitetsadjunkt ved Københavns Universitet.

MEDDELELSER OG OVERSIGTER

OMKRING ZEUTHENS "ECONOMIC THEORY AND METHOD"¹

Ved Københavns Universitets Økonomiske Seminar har man i en møderække diskuteret den engelske, reviderede udgave af Zeuthens Økonomisk Teori og Metode.

Nedenfor bringes et koncentrat af hvert af de indledende foredrag, som tilsammen giver en fylldig anmeldelse af bogen.

METODEPROBLEMER (1)

Av Sven Dano*

Hvis man skal forsøge i få ord at karakterisere *Economic Theory and Method*, kan man passende begynde med at fastslå, at dens forfatter har sigtet på at skrive en lærebog der nok stort set skulle dække det vi forstår ved central teori, men som for enhver pris ikke måtte blive et systemværk i egentlig forstand. For systematik — og man kunne tilføje: overdreven præcision — er professor Zeuthen en vederstyggelighed. Det er noget der hænger sammen med hans hele skeptiske, beskedne og forsigtige indstilling. Den grundindstilling som ligger bag dette hans hovedværk er at man skal vogte sig vel for at tro for fast på noget som helst — og allermindst skal man tro på prætentiose systemer der præsenterer det hele fikst og færdigt så alle brikkerne falder på plads av sig selv; for virkeligheden er broget og tegner sig uklart for os, og noget av det værste man kan gøre er at klamre sig til forenkledede modeller der i bedste fald kan bruges som første tilnærmelser.

Dette grundsyn på vort fag og på videnskaben overhovedet røber sig ikke mindst derved at Zeuthen's yndlingsudtryk, som man støder på atter og atter i hans skrifter, er »modifikationer«, »supplerende betragtninger« o. lign. Man kunne måske karakterisere Zeuthen som forskertype ved at sige at medens de fleste andre økonomer er optaget av at bygge modeller, er Zeuthen mest interesseret i at modificere dem eller påpege deres utilstrækkelighed; og han nærer en sand rædsel for at komme til at udtrykke sig kategorisk og for at blive taget til indtægt for en bestemt model eller metode.

Det er klart at dette er både en styrke og en svaghed. En styrke derved at en skeptisk holdning, der er på vagt mod al dogmatik og holder muligheder åbne, altid bør være en av de ting der karakteriserer den gode videnskabsmand som åndstype. Det er vel netop på dette punkt at Zeuthen har præget sine elever stærkest — og det vil sige hele generationen av yngre økonomer her i landet, selv om visse av os nok stadig er mere fanatiske end Zeuthen finder heldigt.

På den anden side ligger der naturligvis også en fare deri, navnlig for ubefæstede sjæle. Nok er den virkelighed som økonomer skal beskrive og forklare, et broget og uoverskueligt virvar; men herav følger ikke nødvendigvis at den økonomiske teori kan eller bør formuleres vagt og ubestemt, når man finder at en forenklet model ikke slår til. Hvis den ikke gør det, må svaret principielt være:

1. F. Zeuthen, *Economic Theory and Method*. London 1955, 364 s., sh 30/-.

* Universitetsadjunkt ved Københavns Universitet.

byg en mere kompliceret model, der tar hensyn til de relevante forhold som den oprindelige model ignorerede. Det vil principielt sige at man *explicit* må trække flere variable og flere relationer ind i analysen. Det er naturligvis også netop hvad Zeuthen vil med sine modifikationer — men jeg tror at man skal være endog meget forsigtig med verbale lapperier; i mange tilfælde er det helt umuligt at overskue hvad der sker når man ændrer på sine forudsætninger, hvis man ikke samtidig tar konsekvenserne og bygger de nye forudsætninger *explicit* ind i sin model. Man kan også sige det på den måde, at vor *tænkning* altid skal være klar og præcis selv om fænomenerne ikke er det; »vad du ej klart kan säga, vet du ej«. Lige så berettiget det er at være skeptisk og forsigtig m. h. t. *realismen* av konkrete økonomiske modeller, lige så farligt er det at være vag og upræcis når man *ræsonnerer* inden for en bestemt model — når der er tale om rent logiske operationer, skal man være præcis og kategorisk, ja fanatisk.

I princippet er Zeuthen sikkert enig heri — han er jo ikke for ingenting kendt som økonometriker — men det er ofte som om han ikke rigtig er villig til at ta konsekvensen. Det er en udbredt og velbegrundet opfattelse at Zeuthen er en langt større matematiker end han vil være ved — en lille pudsighed der er hans elever en kilde til megen fryd. —

Når man skal bedømme *Economic Theory and Method* som lærebog, må man altså hele tiden holde sig klart at den ikke er noget avsluttet systemværk, men snarere en samling kommentarer til den centrale teoris lærebygning. Visse afsnit av bogen har nærmest karakter av randbemærkninger for viderekomne. For at få det fulde udbytte av bogen må man derfor først nogenlunde beherske det stof som den er randbemærkninger til. Her kunne det nok knibe for de første årgange av studenter som skulle læse bogens danske udgave; det var egentlig først ved tredje gennemlæsning at det begyndte at dæmre for os. I den retning er studenterne unægtelig meget bedre udrustet idag; det er egentlig først i de senere år at Zeuthen's bog for alvor har kunnet udfylde sin centrale plads i økonomistudiet. Og der er al mulig grund til at glæde sig over at bogen i sin nye skikkelse nu også er blevet tilgængelig for ikke-skandinaver.

Herefter nogle få bemærkninger til bogens første del: *Method and Theories*.

Efter et indledende kapitel om bogens formål, og et erkendelsesteoretisk kapitel der er skrevet helt om fra den danske udgave, kommer Zeuthen i kap. 3 ind på de specielle metodeproblemer der rejser sig for den økonomiske teori. Her kommer han naturligt ind på en sammenligning med naturvidenskaberne, og det siges straks (p. 11) at vi på avgørende punkter er ringere stillet end naturvidenskabsmændene; økonomens arbejdsmateriale er langt mindre homogent og stabilt end fysikerens. »Reduktion til nogle få elementære kvantiteter og måleenheder er ikke mulig«, noget som vel ikke mindst hænger sammen med det umådeligt store antal variable (ikke to mennesker handler ens, etc.), og de egenskaber og reaktioner vi kan observere hos de økonomiske subjekter synes i modsætning til fysiske og kemiske love at være lidet konstante og lidet stabile over tiden, bl. a. som følge av stadig skiftende institutionelle data. Vi må derfor nøjes med at sætte os mere beskedne mål — det er ikke så galt fat at vi ligefrem behøver nøjes med en rent deskriptiv, historisk »teori«, men vi må i hvert fald skrinlægge tanken om at finde helt generelle love og strukturkonstanter. Vi kan observere visse regelmæssigheder i økonomisk adfærd, men der er — som det så besnærende siges — tale om love »of a less general nature« (p. 12), hvilket indebærer at deres brugbarhed til prediktion er stærkt begrænset.

Det er muligt at dette er rigtigt; ingen vil hævde at det hidtil er lykkedes os at finde stabile »naturlove« inden for økonomien. På den anden side føler jeg mig ikke overbevist om at det nødvendigvis *må* være sådan på grund af forskellen fra naturvidenskaberne m. h. t. »the factual material«. Det *kunne* jo tænkes at økonomerne blot havde fået fat i en gal ende. At en teori er utilfredsstillende i den forstand at den ikke er stabil, behøver jo ikke at betyde at det er umuligt at lave en bedre, men blot at vi ikke er nået tilbunds i problemerne. Man skal nok også være meget forsigtig med at overdrive naturvidenskabernes exakt-hed; det er ikke bare i mikrofysikken at naturvidenskaben har brug for statistiske betragtninger og metoder. Der er sikkert snarere tale om en gradsforskel mellem natur- og samfundsvidenskaberne. Det hele bunder vel i virkeligheden i centrale statistiske metodeproblemer, og det ville ha været interessant om Zeuthen i denne forbindelse var kommet ind på Haavelmo's betragtninger herover i *The Probability Approach in Econometrics*, vel noget af det dybeste der er skrevet om disse metodeproblemer set fra en økonoms synspunkt.

Til slut et par ord om Zeuthen's ligevægtsbegreber. I kap. 9 (p. 33) — jfr. også flere andre steder senere i bogen — indføres begrebet »erkendelsesmæssig dynamisk ligevægt«, der slet og ret synes at betegne det at man har en fuldstændig og konsistent forklaring på et ikke-stationært system. (I den danske udgave, p. 42, taltes der også om et tilsvarende statisk ligevægtsbegreb, men det er gået ud i den engelske udgave). Jeg må tilstå, at jeg har svært ved at se hvad man skal med dette begreb; hvorfor dog kalde determinerethed for ligevægt?

Hvad angår det reale ligevægtsbegreb, siges det p. 33 (og påny p. 80 og p. 145) at statisk ligevægt ikke er det samme som den stationære tilstand der vil blive realiseret når systemet har fået tid til at indstille sig efter de givne data forudsat at der ikke i mellemtiden er indtrådt yderligere dataændringer; for den stationære tilstand der — hvis systemet ellers er stabilt — til sidst indtræder, vil påvirkes af de forskellige tilpasningshastigheder hos de forskellige reagerende parter (subjekter) og af usikre forventninger m. h. t. de andre parters reaktioner. Dette kan såvidt jeg kan se ikke være rigtigt. Hvis man tar hensyn til disse påvirkninger, vil det jo sige at man ikke længere opererer inden for den oprindelige model, den der havde den omtalte stationære løsning, og det blir da meningsløst at referere til den. Hvis man på den anden side holder fast ved denne oprindelige model, så må man også respektere den under ræsonnementet, dvs. se bort fra de nævnte påvirkninger som ikke indgår i modellen. Man kan ikke skifte forudsætninger midt under ræsonnementerne uden at komme ind i selvmodsigelser; her gælder et enten-eller. (Iøvrigt kan den stationære tilstand, systemet tenderer imod, ikke være afhængig av tilpasningshastighederne; de er kun bestemmende for hvor hurtigt systemet konvergerer). Dette er netop et helt centralt eksempel på faren ved at »modificere« en model som man ikke er tilfreds med, i stedet for at begynde forfra og lave en ny.

METODEPROBLEMER (2)

Af Erling Olsen*

Kapitlerne 10—18 er som de foran omtalte overvejende *metodiske*. Zeuthen argumenterer her for, at det økonomiske liv betragtes som et netværk af del-sammenhænge og for, at dette fremstilles ved hjælp af et sæt af simultane lig-

* Lektor ved Københavns Universitet.